

TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN TÜTÜN KULLANIMI HAKKINDA BİLGİ, TUTUM VE DAVRANIŞLARI

Knowledge, Attitudes, Behaviors on Tobacco Use of Students of Medical Faculty

Cansu Karabiber ¹, Nesrullah Azboy ¹, Fatma Altınır ², Betül Avlamaz ², Başak Özay ²,
Öznur Ulutaş ², Ümit Fırat Kaya ², Bilgehan Deniz ², Mesut Özdemir ², Ayşe Sema
Vidcan ²,

Bilnur Altunkol ², Uğurcan Çiler ², Yelda Harbiyeli ², Ahad Alizadeh ², Haydar Çirkin ²,
Yunal Erkanov Hyuseniov ², Tacettin İnandı ¹

¹ Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Antakya/Hatay

² Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi, Antakya/Hatay

ÖZET

Amaç: Çalışmanın amacı tıp fakültesi öğrencilerinde tütün kullanım sıklığını, nedenlerini, bırakmaya yönelik düşüncelerini ve nikotin bağımlılığını belirlemektir.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışmanın evreni 2017 yılında tıp fakültesinde okuyan 1250 tıp öğrencisidir, örnekleme ise 1, 4 ve 6 sınıflardan ½ sistematik yöntemle seçilen 304 öğrencidir. Ölçüm aracı olarak 39 sorudan oluşan, sosyodemografik bilgileri, tütün kullanımına ilişkin politika hakkında fikirleri, tıp eğitimiyle tütün kullanımı ilişkisini ve tütün kullanım sıklığına ilişkin soruları ve Fagerstrom Nikotin Bağımlılık Ölçeğini içeren bir soru formu kullanıldı. İstatistiksel değerlendirmede tanımlayıcı istatistikler ve ki-kare testi kullanıldı, p <0,05 istatistiksel olarak önemli olarak kabul edildi.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 21,3 ± 2,7 olup %51,3'ü erkekti. Herhangi bir tütün ürünü deneme oranı %59,5 idi. Tütün kullanım sıklığı birinci sınıfta %15,8, dördüncü sınıfta %35,0 ve altıncı sınıfta %33,3 olup (p<0,001) ortalama %27,0 idi. Sınıf tekrarı yapanlarda tütün kullanım sıklığı daha yüksek bulundu (p=0,001). Sigaraya başlama yaş ortalaması 17,7 ± 3,19 olup dördüncü ve altıncı sınıf öğrencilerinin %56,0'ı sigaraya üniversitede başlamıştı. Aktif içicilerin günlük ortalama sigara tüketimi 10,1 ± 8,9 adetti. Sigaraya başlamada etkili olan faktörler sosyal çevre %39, merak %34,2 ve tıp fakültesi eğitimi ile ilgili sorunlar %20,1 idi. Öğrencilerin %53,5'i tütün bırakmaya yönelik sağlık hizmetlerinin nerede verildiğini ve %59,1'i sigara bıraktırma ilaçlarını bilmemekte idi. Fagerström nikotin bağımlılık ölçeği puan ortalaması 3,42 ± 2,98 olup en yüksek ortalama 4,64 ± 3,08 ile altıncı sınıftaydı.

Sonuç: Mezun olan üç kişiden biri sigara kullanmaktadır. Öğrencilerin yaklaşık yarısı tütün kullanmaya tıp fakültesinde başlamıştır. Tütün kullanımı ve sağlıklı yaşam davranışları bakımından tıp eğitimi müfredatı ve politikalarının gözden geçirilmesini önermekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Tütün kullanımı, tıp fakültesi, öğrenci, bağımlılık

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to determine the prevalence, causes, addiction and intention to quit tobacco in students of medical faculty.

Material and Methods: Study population of this study is 1250 medical faculty students in 2017, and the sample is 304 students selected by ½ systematic method from 1, 4 and 6 grades. A questionnaire consisting of 39 questions, consisting of sociodemographic variables, opinion on policy about tobacco use, frequency of tobacco use, questions on relation between tobacco use and medical education, and Fagerstrom Nicotine Addiction Scale were used as the measurement tool. Descriptive statistics and chi-square test were used for statistical analysis, p <0.05 was accepted as statistically significant.

Results: The mean age was 21,3 ± 2,7 years, 51,3% were male. The prevalence of ever user of any tobacco product was 59,5%. The prevalence of current users of any tobacco product was 15,8% in first grade, 35,0% in fourth grade and 33,3% in sixth grade (average of 27,0%) (p<0,001). The prevalence of tobacco use was higher in failed students (p = 0.001). The mean age of starting smoking was 17,7 ± 3,19, and 56,0% of the fourth and sixth grade students started cigarette use at university. The average daily cigarette consumption of current smokers was 10,1 ± 8,9. Factors that were effective in starting smoking were social environment 39,0%, curiosity 34,2% and medical faculty education problems 20,1%. 53,5% of the students did not know where tobacco-leaving health services were given and 59,1% did not know the smoking cessation drugs. The mean score of Fagerstrom nicotine dependence scale was 3,42 ± 2,98 and the highest was in the sixth grade with a mean of 4.64 ± 3.08.

Conclusion: One of the three graduates is current smokers. Nearly half of the students began tobacco use at the medical faculty. We recommend that medical education curricula and policies be scrutinized in terms of tobacco use and healthy lifestyle behaviors.

Keywords: Tobacco use, medicine faculty, student, addiction

Gönderme tarihi / Received: 21.05.2018 Kabul tarihi / Accepted: 20.07.2018

İletişim: Dr. Cansu KARABİBER, Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Antakya/Hatay

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7350-3918>

Tel: +90 326 229 1000 E-posta: cansukarabiber@outlook.com

GİRİŞ

Sigara, yol açtığı sağlık sorunları nedeniyle önemli bir halk sağlığı sorunudur. Tütün kullanımı, yol açtığı ölümler, hastalık ve sakatlıklar bakımından ele alındığında tüm dünyada en önemli önlenabilir sorunlardan biridir. Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre 15 yaş üstü yetişkinlerde sigara kullanım sıklığı dünya genelinde %26,0 ve Avrupa Bölgesi'nde %35,3'tür (1). Türkiye'de ise 2012 yılı Küresel Yetişkin Tütün Araştırması sonuçlarına göre tütün kullanım oranı %27,1'dir (2). DSÖ'ye göre tütün yılda beş milyondan fazla kişinin ölümüne neden olmaktadır. Tütün kullanımı her on yetişkin ölümün birinden sorumludur ve dünyada en sık ölüme neden olan sekiz hastalığın altısı için risk faktörüdür. Bu eğilim eğer devam ederse tütün kullanımının 2030'da yılda sekiz milyondan fazla kişinin ölümüne neden olacağı tahmin edilmektedir (3).

Kuvvetli bağımlılık oluşturması nedeniyle sigarayı bırakmak güçtür. Sigara içmeyi bir kez deneyen her dört kişiden üçünün sigara bağımlısı olması, sigaranın bağımlılık yapma gücünün önemli bir göstergesidir. Sigara bağımlılığı, tütün kullanımına bağlı belirgin sorunlar yaşanmasına karşın devam ettirilen tütün kullanma davranışıyla birlikte bilişsel, davranışsal ve fizyolojik belirtileri içeren bir

psikiyatrik bozukluk olarak tanımlanmıştır. Erişimin kolay ve kullanımının yasal olması nedeniyle sigara bağımlılığı en sık görülen ve en önemli madde bağımlılığı tipidir (4). Önlenabilir bir halk sağlığı sorunu olan sigara içme alışkanlığının azaltılmasında en başarılı ülkeler, hekimler arasında sigara içme sıklığının en düşük olduğu ülkelerdir (5). Hekimler rol model olmanın yanı sıra önerileri toplum tarafından değer gördüğü için tütün kullanımı ile mücadelede etkili gruplardandır. Geleceğin doktorları olan tıp fakültesi öğrencilerine sigaranın zararları, sigarayla ilişkili hastalıklar ve bu alışkanlıktan kurtulma yöntemleri konusunda yeterli bilgi, donanım ve sigarayla savaşta aktif rol alma sorumluluğu kazandırmada tıp eğitiminin rolü ve önemi açıktır. Sigaraya karşı mücadelede hekimlere ve sağlık çalışanlarına önemli görevler düşmektedir. Hekimlerin tütün kullanımını azaltmada etkili yollardan birisi tıp eğitimidir. Tıp fakültesi öğrencilerinin sigara içme alışkanlıklarını, sigaraya karşı tutumlarını ve fakülte eğitim sürecinin tütün kullanımına etkisini bilmek önem taşır. Çalışmamızda Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (MKÜ) Tıp Fakültesi öğrencilerinde sigara içme sıklığı, içmeyi etkileyebilecek faktörler, sigarayı bırakma

isteği ve girişimi ile nikotin bağımlılık düzeyini saptamak amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmamızın evrenini MKÜ Tıp Fakültesi'nde 2017-2018 yılında öğrenim gören 1250 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü; standart sapma %5 ve beklenen tütün kullanım oranı %30 öngörülerek %97 güven aralığında 301 kişi olarak hesaplandı. Araştırmanın örneklem büyüklüğü hesaplanmasında OpenEpi kullanıldı. Örneklem oluşturulmasında ½ sistematik örnekleme yöntemi kullanıldı ve listeden numarası tek olan öğrenciler seçilerek birinci, dördüncü ve altıncı sınıftaki 304 tıp öğrencisi çalışmaya alındı. Öğrencilerden isim belirtmeksizin bilgilendirilmiş onam alınmış olup kendilerine sosyodemografik bilgileri, tütün kullanımına ilişkin politikalar hakkında fikirleri, tıp eğitimi ve tütün kullanımı ilişkisi hakkında fikirleri ve tütün kullanım sıklığını içeren 33 sorudan oluşan anket formu verildi. Ayrıca ankete Fagerström Nikotin Bağımlılık Ölçeği de eklendi. Bu ölçek altı adet sorudan oluşmaktadır. Alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 10 olup literatürde puan toplamı farklı gruplandırılarak değerlendirildiği (6,7) görülmekle birlikte puan arttıkça bağımlılık düzeyi artmaktadır.

İstatistiksel Analiz

Verilerin analizi için SPSS 22.0 Paket Programı kullanıldı. İstatistiksel değerlendirmede tanımlayıcı istatistikler ve ki-kare analizleri kullanıldı. $p < 0,05$ önemli olarak kabul edildi. Araştırmada insan ya da hayvan materyal örneği kullanılmadığı için etik kurul onayı alınmadı.

BULGULAR

Öğrencilerin %51,3'ü erkek ve %1,3'ü evlidir. Katılımcıların yaş ortalaması $21,3 \pm 2,7$ 'dir. Çalışmamızdaki 304 öğrencinin %39,5'i birinci sınıfta, %33,9'u dördüncü sınıfta ve %26,6'sı altıncı sınıftadır (**Tablo 1**). Çalışmamızda tütün kullanım oranı %27,0 ve herhangi bir tütün ürünü (sigara, nargile, Maraş otu, pipo, puro vs.) deneme oranı ise % 59,5 olarak bulundu. Aktif içicilerin günlük ortalama $10,1 \pm 8,9$ adet sigara tükettiği tespit edildi.

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyet, medeni durum ve dönemlerine göre dağılımı

Katılımcı Özellikleri	Sayı	Yüzde
Cinsiyet		
• Erkek	156	51,3
• Kadın	148	48,7
Medeni durum		
• Evli	4	1,3
• Bekâr	300	98,7
Dönem		
• 1.sınıf	120	39,5
• 4.sınıf	103	33,9
• 6.sınıf	81	26,6

Son bir aydaki tütün kullanımı ile sınıf, cinsiyet, sınıf tekrarı ve ders çalışma saati arasındaki ilişki **Tablo 2**'de ele alındı. Dördüncü sınıf öğrencilerinde son bir ayda tütün kullanım oranı %35,0 ile en yüksek olup, sınıf ile tütün kullanımı arasında önemli ilişki görüldü ($p=0,002$). Son bir ayda tütün kullanma durumuna göre sınıflar kendi arasında değerlendirildiğinde dördüncü ve altıncı sınıflar arasında önemli fark görülmezken ($p=0,818$) birinci sınıflar ile dördüncü ve altıncı sınıflar arasında önemli fark görülmüştür (sırasıyla $p=0,001$ ve $p=0,004$).

Tablo 2. Son 1 ayda tütün kullanımının sınıf, cinsiyet, sınıf tekrarı ve ders çalışma saatine göre dağılımı

Katılımcı özellikleri	Tütün Kullanma		p-değeri
	Evet	Hayır	
Dönem			0,002
• 1.sınıf	19 (15,8)	101 (84,2)	
• 4.sınıf	36 (35,0)	67 (65,0)	
• 6.sınıf	27 (33,3)	54 (66,7)	
Cinsiyet			0,07
• Erkek	49 (31,4)	107 (68,6)	
• Kadın	33 (22,3)	115 (77,7)	
Sınıf tekrarı			0,001
• Evet	38 (39,2)	59 (60,8)	
• Hayır	44 (21,3)	163 (78,7)	
Ders çalışma saati			0,42
• 0-3 saat	60 (25,4)	176 (74,6)	
• 3-6 saat	19 (32,8)	40 (67,2)	
• ≥ 6 saat	3 (37,5)	6 (62,5)	

Ders çalışma saati ile tütün kullanım sıklığı arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişki saptanmadı ($p=0,42$). Sınıf tekrarı

yapanlarda son bir ayda tütün kullanımının önemli düzeyde yüksek olduğu görüldü ($p=0,01$). Katılımcıların Fagerström Nikotin Bağımlılık Ölçeği puan ortalaması $3,42\pm 2,98$ idi. Ölçek puan ortalaması birinci sınıf öğrencilerinde $1,41\pm 2,23$, dördüncü sınıf öğrencilerinde $3,21\pm 2,76$ ve altıncı sınıf öğrencilerinde $4,64\pm 3,08$ olarak bulundu. Okunan sınıf ile ölçek puan ortalaması arasındaki bu fark önemli bulundu ($p<0,05$).

Tütün kullanmayan katılımcılar arasında tütün ürünlerinin reklamlarının yasaklanmasını ve tütün kullanımının halka açık veya kapalı alanlarda yasaklanmasını destekleyenlerin yüzdesi tütün kullananlara göre önemli düzeyde yüksekti (sırasıyla $p=0,017$ ve $p<0,001$). Sigaraya karşı yürütülen çalışmaları tütün kullanmayan öğrencilerin %56,8'i yetersiz görürken tütün kullanan öğrencilerin %37,8'i yeterli ve %32,9'u abartılı görüyordu ($p<0,001$) (**Tablo 3**).

Öğrencilerin %53,5'i tütün bırakmaya yönelik sağlık hizmetlerinin nerede verildiğini bilmemektedir. Sınıflara göre değerlendirdiğimizde; birinci sınıf öğrencilerinin %64,7'si, dördüncü sınıf öğrencilerinin %48,5'i ve altıncı sınıf öğrencilerinin %43,0'ı tütün bırakmaya yönelik sağlık hizmetlerinin nerede verildiğini bilmemektedir.

Tablo 3. Son 1 ayda tütün kullanımına göre tütün kullanım politikaları hakkındaki görüşler

Katılımcı görüşleri	Tütün Kullanma		p-değeri
	Evet	Hayır	
Sigaraya karşı yürütülen çalışmalar; Yeterli Yetersiz Abartılı	31 (37,8) 24 (29,3) 27 (32,9)	48 (38,4) 71 (56,8) 6 (4,8)	<0,001
Tütün ürünlerinin reklamlarının yasaklanması; Destekleyenler Desteklemeyenler	55 (67,1) 27 (32,9)	102 (81,6) 23 (18,4)	0,017
Tütün ürünlerinin halka açık/kapalı alanlarda yasaklanmasını; Destekleyenler Desteklemeyenler	60 (74,1) 21 (25,9)	120 (96,0) 5 (4,0)	<0,001

Öğrencilerin %59,1'i sigarayı bırakmaya yönelik ilaçları bilmemektedir. Sınıflara göre değerlendirdiğimizde birinci sınıf öğrencilerinin %76,5'i, dördüncü sınıf öğrencilerinin %67,0'ı ve altıncı sınıf öğrencilerinin %22,8'i sigarayı bırakmaya yönelik ilaçları bilmemektedir.

Tıp eğitimi alan öğrencilerin tütün kullanımına karşı tutumlarına baktığımızda tütün kullanmayanların %47,6'sı tıp eğitiminin tütün kullanımı üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşünürken tütün kullananların ise %43,9'u etkisiz olduğunu ve %36,6'sı olumsuz etkisi olduğunu düşünmektedir (p<0,001) (**Tablo 4**). Tütün kullanmayan katılımcıların %64,0'ı tıp eğitiminde sigara bırakma tekniğinin

mutlaka olması gerektiğini düşünürken tütün kullanan katılımcıların %17,1'i bu şekilde düşünüyordu (p<0,001). Sigara içicilerine öneride bulunma durumu ile tütün kullanma sıklığı arasında önemli düzeyde ilişki görüldü (p<0,001). Tütün kullanmayan öğrencilerin %91,2'si ve tütün kullananların %78'i sigara bırakmaya ilişkin hastalara bilgi veya öneri vermede hekimin rolünün önemli olduğunu düşünüyordu (p=0,008). Tütün kullanmayan öğrenciler tütün kullanımı konusunda hekimlerin hastalarına örnek olması gerektiğini tütün kullananlara göre önemli düzeyde daha fazla düşünüyordu (p<0,001).

Çalışmamızda sigaraya başlama yaş ortalaması 17,7±3.19 olup birinci sınıf öğrencilerinin %14,6'sının, dördüncü ve altıncı sınıf öğrencilerinin ise %56,0'sının sigaraya üniversitede başladığı görüldü. Sigaraya başlamada etkili olan faktörlerde %39,0 ile sosyal çevre öne çıkarken, sosyal çevreyi sırasıyla merak (%34,2) ve tıp eğitimi ile ilgili sorunlar (%20,1) izlemektedir.

Sınıflara göre öğrencilerinin sigarayı bırakmayı düşünme durumuna baktığımızda altıncı sınıfların %48,2'sinin, dördüncü sınıfların %22,2'sinin ve birinci sınıfların %42,1'inin sigarayı bırakmayı hiçbir zaman düşünmediği görüldü (p=0,101).

Tablo 4. Tıp Eğitimi ve Hekimlik ile Tütün Kullanımı İlişkisi

Katılımcı görüşleri	Tütün Kullanma		p-değeri
	Evet	Hayır	
Tıp Eğitiminin Tütün Kullanımına Etkisi;			
Olumlu	16 (19,5)	59 (47,6)	<0,001
Etkisiz	36 (43,9)	50 (40,3)	
Olumsuz	30 (36,6)	15 (12,1)	
Tıp Eğitiminde Sigara Bırakma Tekniği;			
Mutlaka Olmalı	22 (28,8)	80 (64,0)	<0,001
Olabilir	28 (34,1)	30 (24,0)	
Kararsız	18 (22,0)	12 (9,6)	
Gereksiz	14 (17,1)	3 (2,4)	
Sigara İçicilerine Tıp Öğrencilerinin Tutumu;			
• Düzenli öneride bulunanlar	4 (4,9)	21 (16,8)	<0,001
• Ara Sıra öneride bulunanlar	19 (23,2)	58 (46,4)	
• Genellikle öneride bulunanlar	11 (13,4)	31 (24,8)	
• Öneride bulunmayanlar	48 (58,5)	15 (12,0)	
Sigara Bırakmaya İlişkin Hastalara Bilgi veya Öneri Vermede Hekimin Rolünün önemli olduğunu;			
• Düşünenler	64 (78,0)	114 (91,2)	0,008
• Düşünmeyenler	18 (22,0)	11 (8,8)	
Hekimlerin Sigara Konusunda Tutum ve Davranışları			
• Hekimler Hastaları için Örnek Olmalı	37 (45,1)	96 (78,0)	<0,001
• Hekimin Sigara Kullanması Hastaları Etkilemez	38 (46,3)	19 (15,4)	
• Diğer	7 (8,6)	8 (6,6)	
Hekim Hastasına Sigarayı Bırakma Önerisiyle Hastanın Bırakma Olasılığı			
• Artar	32 (39,5)	70 (56,0)	0,056
• Azalır	15 (18,5)	20 (16,0)	
• Değişmez	34 (42,0)	35 (28,0)	

Sınıflar kendi arasında değerlendirildiğinde birinci sınıflar ile dördüncü ve altıncı sınıflar arasında önemli fark görülmezken (sırasıyla p=0,14 ve p=0,91) dördüncü ve altıncı sınıflar arasında önemli fark görüldü (p=0,04).

Öğrencilerin %37,5'i sigara içmenin yasak olduğu yerlerde yasağa uymakta zorlandığı, %70,1'inin de fakülte bahçesinde veya fakülteye ait açık alanda sigara içtiği belirlendi (**Tablo 5**).

Tablo 5. Katılımcıların Yasaklanan Alanlarda ve Fakültede Tütün Kullanma Durumu

Sigara İçmenin Yasak Olduğu Yerlerde İçmemekte Zorlanma	
• Evet	27 (37,5)
• Hayır	45 (62,5)
Son Bir Yılda Fakülte Bahçesinde veya Fakülteye Ait Açık Bir Alanda Sigara İçme	
• Evet	61 (70,1)
• Hayır	26 (29,9)
Son Bir Yılda Fakülte Binalarında veya Kapalı Bir Alanda Sigara İçme	
• Evet	32 (37,2)
• Hayır	54 (62,8)

TARTIŞMA

Bu çalışmada öğrencilerin %59,5'i tütün ürünü denediğini belirtmiştir. Tütün kullanma sıklığı %27,0 olup sınıflara göre değerlendirdiğimizde birinci sınıfta %15,8, dördüncü sınıfta %35,0 ve altıncı sınıfta %33,3 olduğu görülmektedir. Fagerström nikotin bağımlılık ölçeği puan ortalaması birinci sınıf öğrencilerinde $1,41 \pm 2,23$, dördüncü sınıf öğrencilerinde $3,21 \pm 2,76$ ve altıncı sınıf öğrencilerinde $4,64 \pm 3,08$ olup sınıf düzeyi arttıkça bağımlılık düzeyi artmaktadır.

Çalışmamızda tütün ürünü deneme sıklığı %59,5 olarak bulunmuştur. Kars ilinde yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin %57,5'inin en az bir kere sigara denedikleri görülmüştür (8). Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yapılan bir çalışmada öğrencilerin %52,5'inin sigarayı denediği görülmüştür (9). Kanada'da yapılan bir çalışmada tıp öğrencilerinin %29,9'unun sigara içmeyi denediği görülmüştür (10). Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir çalışmada tıp öğrencilerinin %50,4'ünün tütün ürünlerini denediği gösterilmiştir (11). Tütün ürünlerinde bağımlılık oluşturma özelliğinin çok yüksek olması göz önüne alındığında bu durumun ciddi bir tehlike olduğu anlaşılır.

Araştırmamızda tütün kullanım sıklığı %27'dir. Sınıflara göre değerlendirdiğimizde tütün kullanma sıklığını birinci sınıfta %15,8, dördüncü sınıfta %35 ve altıncı sınıfta %33,3 olduğu görülmektedir. Türkiye'de 12 tıp fakültesinde 2006-2007 yılında eğitim gören 1217 tıp öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada tütün kullanım sıklığı %28,5 ve sigara kullanım sıklığı %19,3 olarak bulunmuştur (12). Ülkemizde yine tıp öğrencileri üzerinde yapılan benzer çalışmalarda sigara kullanım sıklığının %12,0 ile %32,3 arasında değiştiği belirtilmiştir (8, 9, 13, 14). 2005-2008 yıllarında 4'ü Afrika ülkesi, 13'ü Amerika ülkesi, 9'u Doğu Akdeniz ülkesi, 11'i Avrupa ülkesi, 7'si Güneydoğu Asya ülkesi ve 3'ü Batı Pasifik ülkesi olmak üzere 47 ülkede yapılan bir çalışmada tıp öğrencilerinin sigara kullanım sıklığının %2,1 ile %43,3 arasında değiştiği bildirilmiştir (15). Kanada'da ve Polonya'da tıp fakültelerinde yapılan çalışmalarda sigara kullanım sıklığı sırasıyla %3,3 ve %18,3 olarak tespit edilmiştir (10,16). Almanya ve Hırvatistan'da bulunan dört tıp fakültesinde okuyan 2883 öğrenci üzerinde 2018 yılında yapılan başka bir çalışmada sigara kullanım sıklığı %18,0 olarak bulunmuştur (17). Literatürde benzer şekilde farklı ülkelerin tıp fakültelerinde yapılan çalışmalarda öğrencilerin sigara

kullanım sıklığının %5,7 ile %49,5 arasında değiştiği görülmektedir (18-24).

Küresel Yetişkin Tütün Araştırması'na göre 2012 yılında ülkemizde 15 ve üzeri yaştaki bireylerde tütün ürünü kullanım sıklığı %27,1'dir (2). Çalışmamıza katılan tıp öğrencilerinin yetişkin topluma benzer oranda tütün kullandığı gözlenmiştir. Bu tıp eğitimi açısından bir başarısızlık olarak da yorumlanabilir. Çalışmamızda altıncı sınıfların birinci sınıflardan daha yüksek oranda tütün kullandığı görülmüştür. Ülkemizde yine tıp öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda da benzer olarak fakülte eğitim süresince sigara kullanım sıklığının arttığı belirtilmiştir (9, 13, 14).

Araştırmamızda ortalama sigaraya başlama yaşı 17,7 olarak bulunmuştur. Benzer çalışmalarda ise ortalama sigaraya başlama yaşı 13,8-17,7 arasında değişmektedir (3, 8, 14).

Çalışmalarda ortalama sigaraya başlama yaşının 18'den düşük olması sigara satışının yasak olmasına rağmen ulaşılabilir olduğunu göstermektedir. Çalışmamızda dördüncü ve altıncı sınıftaki sigara içen öğrencilerin %56'sının üniversitede sigaraya başladığı görülmüştür. Düzce'de tıp fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada sigara içenlerin %36,2'sinin tıp fakültesinde sigaraya başladığı bildirilmiştir (9).

Tıp öğrencilerinin çoğunun üniversite eğitimleri sırasında sigara kullanma alışkanlığı edindikleri ya da içtikleri sigara miktarını arttırdıkları, bunun nedeninin sigaranın zararları konusunda eğitim yetersizliği olabileceği bildirilmektedir (25). Tıp öğrencilerinde, eğitimleri sırasında sigara alışkanlıklarında artış olmasının, aldıkları tıbbi eğitim ve klinik pratiklerin öğrencileri sigaradan vazgeçiremediğini göstermektedir. Birinci sınıftan altıncı sınıfa gidildikçe sigara içme sıklığının iki katına çıkması tıp eğitiminin tütünü bırakmada ya da tütüne başlamayı engellemede yetersiz kaldığının açık bir göstergesidir.

Çalışmamızda tütün kullanım sıklığı erkeklerde %31,4 ve kadınlarda %22,3 olarak bulunmuştur. Türkiye'de 12 tıp fakültesi üzerinde yapılan bir çalışmada sigara kullanım sıklığı erkeklerde %29,3 ve kadınlarda %11,1 olarak bulunmuştur (12). Tıp öğrencileri üzerinde yapılan başka bir çalışmada erkeklerin %40,6'sının, kadınların ise %6,7'sinin sigara içtiği görülmüştür (3). Küresel Yetişkin Tütün Araştırması 2012 verilerine göre ülkemizde tütün kullanım sıklığı 15 ve üzeri yaştaki erkeklerde (%41,5) aynı yaş grubundaki kadınlara (%13,1) göre daha yüksektir (2). Slovakya, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Hindistan'da tıp öğrencilerinde yapılan benzer çalışmalarda da sigara kullanım

sıklığının erkeklerde kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (16, 20, 21, 26). Diğer çalışmalarda her iki cins arasında fark daha fazla iken bizim çalışmamızda farkın azaldığı ve kadınlarda sigara içme sıklığının arttığı görülmüştür. Aynı zamanda çalışmamızda kadın tıp öğrencilerindeki sigara içme sıklığının ülkedeki kadın ortalamasından yüksek olması başka bir deyişle öğrenim düzeyi artışının sigara kullanımını artırması düşündürücüdür.

Yaptığımız çalışmada öğrencilerin sigaraya başlamasında etkili olan faktörler sıklık sırasına göre %39,0 ile sosyal çevre, %34,2 ile merak ve %20,1 ile fakülte eğitimi ile ilgili sorunlar olduğu belirtmişlerdir. Kayseri’de yapılan bir çalışmada sigaraya başlama nedeni olarak ilk sırada stres/can sıkıntısı (%34,8) onu takiben arkadaş/çevre etkisi (%32,6), özenti (%13,0) ve merak (%8,7) olduğu tespit edilmiştir (3). Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada sigaraya başlama nedeni olarak sırasıyla %43,5 ile sosyal çevre, %17,4 ile stres, %15,2 ile keyif alma ve %6,5 ile merak olduğu tespit edilmiştir (9). Brezilya’da yapılan bir çalışmada tıp öğrencilerinin sigara içmeye başlamasında inisiyatif almanın ve arkadaşların etkisinin en temel faktör olduğu belirtilmiştir (18). İran’da yapılan bir

çalışmada tıp öğrencilerinin sigaraya başlamasında etkili faktörlerin sırasıyla arkadaş çevresi (%24,9), anksiyete (%23) ve keyif alma (%22,8) olduğu gösterilmiştir (27). Suudi Arabistan’da kız öğrencilerde yürütülen bir çalışmada sigarayı deneme için gösterilen en sık neden merak, yaşam stili ve arkadaş etkisi; sigara içme nedenleri için belirtilen ilk üç neden rahatlama, stresle başa çıkma ve zevk almadır (28). Sigara kullanımına başlamada bireylerin bulunduğu sosyal ortamın ve merak duygusunun etkisi oldukça fazladır.

Araştırmamızda tütün kullanmayanların tütün kullananlara göre tütün ürünlerinin reklamlarının yasaklanmasını ve tütün kullanımının halka açık veya kapalı alanlarda yasaklanmasını daha fazla desteklediği görülmüştür. Tütün kullanan öğrenciler hastaların sigara kullanımını bıraktırmada hekimin rolünün daha az önemli olduğunu düşünmekle birlikte hekimlerin hastalara örnek olmasını daha az gerekli görmekteydi.

Çalışmamızda kullandığımız Fagerström Nikotin Bağımlılık Ölçeği’ne göre öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça bağımlılık düzeylerinin de arttığı gözlemlendi. Ayrıca sigarayı yakın zamanda bırakmayı düşünenlerin oranı dördüncü sınıfta %77,8 iken altıncı sınıf öğrencilerinde %22,2 olarak bulunmuştur. Sigarayı hiçbir zaman

bırakmayı düşünmeyenlerin oranı ise dördüncü sınıf öğrencilerinde %38,1 altıncı sınıf öğrencilerinde ise %61,9 olarak bulunmuştur. Kırgızistan'da yapılan bir çalışmada sigara içenlerin Fagerström Nikotin Bağımlılık Ölçeği puan ortalamasının $2,1 \pm 2,0$ olduğu belirtilmiştir (29). Richmond'un çalışmasında, tıp öğrencilerinde sigaranın sağlığa zararlı etkilerinin bilinmesinin sigara alışkanlığını rölatif olarak düşük oranda etkilediği, sigara içme konusundaki bilgilerin sigara içme davranışına yansımadağı sürece etkili olamayacağı vurgulanmaktadır (30). Bu nedenle sigarayla ilgili eğitime tıp eğitiminin ilk yıllarında, sigara alışkanlığı edinilmeden önce başlanması ve sigara alışkanlığı olan öğrencilere yönelik sigarayı bıraktırma çalışmalarının yapılması yararlı olacaktır. Çalışmamızın sadece bir tıp fakültesinde yapılması nedeniyle diğer tıp fakültelerini temsil etmesi bakımından kısıtlılık göstermektedir. Araştırma türünün kesitsel tipte olması, neden-sonuç ilişkisini ortaya koymada yetersiz kalmaktadır.

SONUÇ

Fakülteden mezun olan üç kişiden biri meslek hayatına atıldığında sigara içmektedir ve bu öğrencilerin yarısı sigarayı hiçbir zaman bırakmayı düşünmemektedir. Dördüncü ve altıncı sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası sigaraya fakültede

başlamıştır. Sigaraya başlama nedenleri içinde fakülte koşulları üçüncü sırada yer almaktadır.

Tütün kullananlar kullanmayanlar göre tütün politikalarını genel olarak daha az desteklemektedir. Tıp eğitiminin müfredatı, amaç ve öğrenim hedefleri, yapılanması, sınav sistemi, danışmanlık hizmetleri ve sosyal koşulları sigara kullanımına karşı tutum ve davranışları da kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Fakülte yöneticileri tütünün zararları konusunda farkındalığı ve duyarlılığı arttıracak faaliyetler düzenlemeli, tütün kullanımına karşı politika geliştirmeli, önlemeye yönelik çalışmalar yapmalı ve takip etmelidir. Sigara ile ilgili eğitimlerin sigara alışkanlığı edinilmeden önce başlanması yanında sigara alışkanlığı olan öğrencilere yönelik sigarayı bıraktırma çalışmaları yapılması yararlı olacaktır.

REFERANSLAR

1. World Health Organization. World Health Statistics 2009. <http://www.who.int/whosis/whostat/2009/en/index.html>. Erişim Tarihi: 10 Kasım 2009.
2. Sağlık Bakanlığı. Küresel Yetişkin Tütün Araştırması Türkiye 2012. 2014;1-225 p.
3. Baykan Z. Smoking Prevalence and Views about Tobacco Law in Students of Medical School. Dicle Tıp Dergisi 2014; 41: 483–90.
4. Mayda AS, Tufan N, Baştaş S. Düzce Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Sigara Konusundaki Tutumları ve İçme

- Sıklıkları. TAF Preventive Medicine Bulletin 2007; 6: 364–70.
5. Öztürk Ö. Sağlık Çalışanları ve Sigara. S.D.Ü. Tıp Fak. Dergisi 2009; 16: 32-8.
  6. Sağlam L. Clinical Evaluation of Nicotine Dependence. Güncel Göğüs Hast Serisi 2017; 4: 78–89.
  7. Alışkın Ö, Savaş N, İnandı T, Peker E, Erdem M, Yeniçeri A. Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Sağlık Personelinin Sigara İçme ve Bağımlılık Durumu. Mustafa Kemal Üniv Tıp Derg 2015; 6: 32-42.
  8. Tanrıku AÇ, Çarman, KB, Palancı Y, Çetin D, Karaca M. Kars İl Merkezinde Çeşitli Üniversite Öğrencileri Arasında Sigara Kullanım Sıklığı ve Risk Faktörleri. Tur Toraks Der 2009; 11: 101-6.
  9. Sönmez CI, Ayhan Başer D, Aydoğan S. Evaluation of Knowledge, Attitudes, Behaviors and Frequency of Smoking among Medical Students of Düzce University. Konuralp Tıp Dergisi 2017; 9: 89.
  10. Vanderhoek AJ, Hammal F, Chappell A, Wild TC, Raupach T, Finegan BA. Future Physicians and Tobacco: An Online Survey of the Habits, Beliefs and Knowledge Base of Medical Students at A Canadian University. Tobacco Induced Diseases 2013; 11: 9
  11. Xiao RS, Hayes RB, Waring ME, Geller AC, Churchill LC, Okuyemi KS et al. Tobacco Counseling Experience Prior to Starting Medical School, Tobacco Treatment Self-Efficacy and Knowledge among First-Year Medical Students in the United States. Prev Med 2015; 73: 119–24.
  12. İnandı T, Karadag Caman O, Aydın N, Onal AE, Kaypmaz A, Turhan E et al. Global Health Professions Student Survey-Turkey: Second-Hand Smoke Exposure and Opinions of Medical Students on Anti-Tobacco Law. Cent Eur J Public Health 2013; 21: 134-9.
  13. Kara S, Baş FY, Açıklan C. Sigara içme davranışları ve etkili faktörler : Tıp ve Diş Hekimliği Fakültelerinin ilk ve son sınıf öğrencileri üzerinde çalışma. Smyrna Tıp Dergisi 2011; 16–21.
  14. Öğüş C, Özdemir T, Kara A, Şenol Y, Çilli A. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem I ve VI öğrencilerinin sigara içme alışkanlıkları. Türkiye Klinikleri Archives of Lung. 2004; 5: 139-42.
  15. Warren CW, Sinha DN, Lee J, Lea V, Jones NR. Tobacco Use, Exposure to Secondhand Smoke, and Cessation Counseling among Medical Students: Cross-Country Data from the Global Health Professions Student Survey (GHPSS), 2005-2008. BMC Public Health 2011;11: 72.
  16. Brożek G, Jankowski M, Zejda J, Jarosińska A, Idzik A, Bańka P. E-Smoking among Students of Medicine - Frequency, Pattern and Motivations. Adv Respir Med 2017; 85: 8–14.
  17. Balogh E, Faubl N, Riemenschneider H, Balázs P, Bergmann A, Cseh K et al. Cigarette, Waterpipe and E-Cigarette Use among An International Sample of Medical Students. Cross-Sectional Multicenter Study in Germany and Hungary. BMC Public Health 2018; 18: 591.
  18. Leandro Mazzoleni Stramari, Munique Kurtz, Luiz Carlos Corrêa da Silva. Prevalence of and Variables Related to Smoking among Medical Students at A University in The City of Passo Fundo, Brazil. J Bras Pneumol 2009; 35: 442-8.
  19. Chkhaidze I, Maglakelidze N, Maglakelidze T, Khaltayev N. Prevalence of and Factors Influencing Smoking among Medical and Non-Medical Students in Tbilisi, Georgia. J Bras Pneumol 2013; 39: 579-84.

20. Schneidrová D, Herotová TK, Šustková M, Hynčica V. Smoking Habits and Attitudes in Students of the Third Faculty of Medicine of Charles University in Prague. *Cent Eur J Public Health* 2016; 24: 144–51.
21. Boopathirajan R, Muthunayanan L. Awareness, Attitude and Use of Tobacco among Medical Students in Chennai. *Journal of Lifestyle Medicine* 2017; 7: 27-34.
22. Jradi H, Al-Shehri A. Knowledge about tobacco smoking among medical students in Saudi Arabia: Findings from three medical schools. *Journal of Epidemiology and Global Health* 2014; 4: 269–76.
23. Karimy M, Zareban I, Araban M, Montazeri A. An Extended Theory of Planned Behavior (TPB) Used to Predict Smoking Behavior Among a Sample of Iranian Medical Students. *Int J High Risk Behav Addict* 2015; 4: e24715.
24. Almerie MQ, Matar HE, Salam M, Morad A, Abdulaal M, Koudsi A et al. Cigarettes & Waterpipe Smoking among Medical Students in Syria: A Cross-Sectional Study. *Int J Tuberc Lung Dis* 2008; 12: 1085–91.
25. Britton J, Knox A. Helping people to stop smoking: the new smoking cessation guidelines. *Thorax* 1999; 54: 1–2.
26. Baška T, Bašková M, Hudečková H, Straka Š, Maďar R. Increasing Trends of Tobacco Use in Medical Students in Slovakia – A Reason For Concern?. *Cent Eur J Public Health* 2007; 15: 29–32.
27. Taheri E, Ghorbani A, Salehi M, Sadeghnia HR. Cigarette Smoking Behavior and the Related Factors Among the Students of Mashhad University of Medical Sciences in Iran. *Iran Red Crescent Med J* 2015; 17: e16769.
28. Al-Turki Y, Al-Rowais N. Prevalence of smoking among female medical students in the college of medicine, Riyadh, Saudi Arabia 2008; 29: 311–2.
29. Brimkulov N, Vinnikov D, Dzhilkiadarova Z, Aralbaeva A. Tobacco Use among Kyrgyzstan Medical Students: An 11-Year Follow-Up Cross-Sectional Study. *BMC Public Health* 2017; 17: 625.
30. Richmond R. Teaching medical students about tobacco. *Thorax* 1999; 54: 70–8.